

C 177/1928-29

Kisáczka családik:
Dr. Helyes Gy. Géza
Dr. Horváth János
egyetem tanár úr.

Debrecen, 1928. nov. hó 19.

Horváth János

D. i. Géza

Előzetes.
Debrecen 1928. nov. 22

A. dr. Horváth

Bár a hígyadomány természetű az intézkedés
elhanyagolható, mind sponzorálás jelle, a-
fogadom.

Debrecen, 1928. nov. 22. Horváth

Államtudományi doktor úr *ist. Rexhatis.*

A mezőgazdasági munkás osztály
jogi és politikai állapotát harántában.

Készítette :

Górx Lajos

államtudományi doktorjelölt.

Ar ista kerés megválaszál felhasznált
munkák:

1. Mikhoffen László: A magyar munkás-
mozgás története. Athenaeum Budapest 1898.
2. Ácsidy Ignác: A magyar jebégy-
ság története. Politzer Könyvkiadóvállalat Budapest 1906.
3. Horváth Mikály: Magyarországi tör-
telme. Heltai Gustáv 1862 Budapest
4. Trebenyngi Lajos: A parasztársadalom
különböz és története. Pécsi szava 1908.
5. Dr. Hájosi Pál: Az 1898. II. t. c. jegy-
könyvek és magyarországiak.*
6. Dr. Boróky Ferenc: Szégyendárai
politikai előadása után Nagy
László által készített jegyzet. Gondos
Könyvkiadóválatja Debrecen 1923.

* Ráth László Budapest 1898.



A magyarországi munkáscsapatok jogi és
politikai állapota hazánkban.

Orando et laborando. - A magasztas esz-
me ántudatában követője volt a magyar paraszt
mindenkori, de különösen a honfoglalás és a keresz-
tyéniség felvételé után. Vallásosság párosult hara-
szonossággal és szorgalmas munkával.

A magyarországi honfoglalás után jó ideig
a harsó kalandozásakon kívül vadászattal,
halászattal póllattempóztással foglalkozott. A
földművelésnek ekkor még nem kényesült
a nemzet. Az új hazánkban a keresztyéniség felvé-
tele után főleg a papok vezették idegen ho-
nosok vezették bele a földművelésbe. A földmü-
velés a nemzet lényegében viszonyait általában.

A paraszton, nomád életben élőknek meg-
keresés, a vadászok állattartással foglalkoztak.

végzett magyar területeket kellett bekalandoz-
nia s így egy helyen állandóan nem teleped-
hetett meg sehol sem. A nomád életmód azon-
ban mindinkább bizonytalanná tette a magyar-
ság fennmaradását s hagyott birtoritsa, a bi-
rák, birtosabb természetű fajjal korábbi;
a földműveléshez tét. A föld arután anna-
gábor; röghöz kötötte, tanyát ütött, körsígek,
falvak nőttek ki egyszerre mint a gomba.

E helyigek határait s a falvakat alkotta la-
koság viszonyait arután szabályozták. E fal-
vak törvények, szervezethez, bantakozott ki
az állam. - Az államnak kezdésben egyszerűen
egyetlen anyagi fenntartó szerve a földművelő
lakosság volt.

A magyar királyi kormányzat jogi helyzetét, politikai állását tekintve 3 kör-
szakot lehet megkülönböztetni s pedig:

I. a szabad lakosok s rabszolgákból álló
szabad költözési joggal bíró lakosság
Koraiak a honfoglalalásból 1575-ig;

II. a röghöz s helyhez kötött, teljes en volga-

orvosa süllyedt, szabad költözkedési jogától megfosztott munkásság korukra 1515-től 1848-ig.

III. a felszabadított, az állam mindennemű polgáriával egyenlő jogokkal bíró menőgazdasági munkásság korukra. - A II. első csoportban a munkásság a földhöz tulajdon jogot nem élvezhetett, míg a III. korukban anyagi helyzetük mértékén bárminő tulajdonjogot élvezhetett. - E hármadik felsorolásban fogom írni kevesem anyagát tárgyaltam.

I. A szabad költözkedési korukra.
a honfoglalástól 1515-ig.

Menőgazdasági munkával a magyarországi köztársaságban csak a földművelésben részesített szabadok, vagy szabadok között süllyedt magyarok is a betelepített szabad népek foglalkoztak. A lakosság gyors számaiból mértékén sülly meg, területen állottak kihátré-
latlanul, hogy a magasabb rendű tartóik a kevés számban részesültek miatt kivésen

adta'k megmunkálása földjeiket, s az egészben so-
ban leuó szabadoknak, vagy idigorból be-
márgott jövevényeknek is. Epen azért, mert a föld
megmunkálásához nem volt elegendő munkás-
ság, a földesur seregszerűbb s szélyesebb
bánságiakkal igyekezett megtartani s uragóhoz
édesgetni a munkásságot, valószerű, hogy a
munkásság sorsa az időben elég kedvező volt.

Szent István királyunk igen nevezetes in-
terjúmunkálásokra a mezőgazdasági mun-
kásság helyzetét még kedvezőbbé tenni. Fel-
állította az adománybirtok intézményét. A
mezőgazdasági munkásságot jogi helyzetbe
vonatkozólag a Szent István korabeli, nem
egyszer hiteles egy- két oklevélből eltekintve
Szent Erzsébetig nem találunk intézkedéseket.

Az első, ide vonatkozó törvény a Szent István
k. III. t. c. és 2. szakasza, mely serevit a ma-
gyar társadalom jágilag szabadokból és
szolgákból állott. Itt találunk említést leg-
először a „rustici”-ről és az „nó”-ról = szolgá-
ló népről, mely utóbbi sőt később a robot

isténben használták. Kálmán király so-
lid lelkiéleti költől, hűségű gondolkodásából és
felvilágosodott ágyából ismét arra következtet-
hetünk, hogy a magyarországi munkásság sorra
még akkor is türelem, bár bár egykor fel-
jegyűsökhöz, öklendekből azt lehetjük ki, hogy
a földesurak a szabad költözököt igyeke-
tek megakadályozni. Mindezt a jellemző-
arakkori földművelési viszonyokra, hogy a
korszak hadjárataiból folyólag háziarokan át-
vonuló idegen munkások fiait bámulva
szemlítették a földművelésben azt a magyarországi
Földművelést, melytől a papok számára előbb
vagy később a földművelésről oly kevés magyarság-
ról fel sem tettek. E fejlődésben nagy en-
demik van az idegenből beérő papoknak,
kik a népet a földművelés korcsos titkaiban be-
vezették. A feudális rendszerig esiről a magyar
társadalomban még akkor nem plottotta be
az ellentét földesur és munkások közt még akkor
nem domborodott ki oly élesen. — III. Béla idejé-
ben a királyi szolgálókból alakult egy társadal-

mi véteq, egy kiváltságos szolgáló osztály, melyből
lett később a nemesség paraszt. III. Erzsébet szer-
telem adakozó; a várjauakat elvonttegető bö-
kerűség a feudális intézményeknek és minden-
nek mindegyikének kedves, a várjauakat úgy-
szólván konfiskáló földesurak az aranybullaiban
1. feikk. még ugyan kievésnek tartják, hogy a
nemesség és papi népek semmi adót nem fizet-
nek, sőt a benczellésolásoktól, közmunkáktól
is felmentésüket az aranybulla 2. ik. kiadása.
Mindenek között az az papíron voltak meg.
A földesurak annál jobban szarolták, sarrították
a munkások népet, melyet az időben jobbágyok-
nak kezdnek nevezni. Ugy a földesurak, mint
a jobbágyoknak irókat, azoknak szakályo-
zását sározták az u. n. urbáriumok, melyek
elint a munkásokat és az urbárium tartozáso-
kat sorolják fel, később azonban a földes-
ur és a szakalmunkások között mint iróbeli
belsőcsödések szerepeltek. Az ebben foglalt meg-
állapodásokat a földesurak természetesen a ma-
guk javára igyekeztek magyarázni, ami a 2

osztály köti ellentétet még jobban fokozta, sok tekintetben hozzájárult a parasztlánadások kiválasztásához. A teljes szabadság és a szabad jobbágy mindjártan, összeromnak a közös elnyomás, a pangás miatt. A tatárjárás még inkább kedvesebb a feudális rendiség szeméjének, hátrébban meghonosodásának. - A kipurított lakosság helyébe ilyen eseményekkel telített népséget telepített be az országba IV. Béla, aki különben a jobbágyok érdekében keveset tudott. Fia István noha a jobbágyoknak teljes adómentességet adott, az állami adókat a földesurak maguk számára mégis behajtották. Ez időben kezdik királyaink a jobbágyok feletti való-bíráskodást a földesurakra átruházni, noha IV. Béla láttán ennél sokkalis inkább, s ennél ellensúlyozására újabb törvényeket szabott. Fel kíváltságot, kik már az ő sorbani voltak, s a királyi városok rangján, a városi városok épültek fel, s a rendi fejlődést az 1267.-i Kiváltságkivétel szentesítette. Nagy hatása az volt, hogy a munkások osztályt

teljesen kivette a hadkötelés költségét. A nemesség
kötésének ködtek, a jobbágyok nyakaként szakkad-
teljesen a gazdasági terhek. Ebből ismét nagy sok
viszály keletkezett a 2 osztály között miután
növélte a szakkadékat. A kiváltságosoknál a munkafel-
adást a kiváltságosoknál a városiaknál a
szakkadékat a jobbágyosztálytól. V. Ezenkor
rában a földesurak u. n. sőt is telepítések ut-
ján népszerűtlen be távolabb fekvő, lakat-
lan birtokokkal. Ez időben sok a földesurak,
akik nem tudtak elég telepet szerezni, védtek a
szakkadéköltözési jogát, hogy a legelő munk-
készekhez jussanak, mások ellenben igyekez-
tek azt lehetetlenre tenni. E 100-éves-
életrajzok között a portán a III. Ezenkor a
jobbágyok szakkadéköltözési jogát biz-
tosító 1298: 70 törvény. Az Arpaókor vé-
gén a munkásság utáni terhei 3 csoportra
oszlottak u. n. 1., pénzbeli befizetés, 2., munk-
készek szolgálat, ingyenes munka, evő nagy robot,
3., munkásság szolgálatok. Ezenkívül ott

voltak még az egyházi terhek s itt ott még ma
van már az ingyenes közmunkának is. A mesző-
gandásági munkásság az Árpádkor végén
mint külön szud bárson fejlődött még ki, de
Kerd különváltan szerepelni. A közhitatal
viseletét s körmeit ki van hívva.

III. Eredő hátsó után teljes felbontás
az országban. A sok trónkövetelő a helyzetet
kihasználva föuraknak mindent megengedett,
csak hogy ő melle álljon. A föurak való-
sággal kiskövéltek midjára uralkodtak
a fennhatóságuk alatt törü letelen. Ennek
a hátrányait főleg a jobbágyok éretek. Ró-
bert Hárdy felvilágosodott ember lévén meg,
ahogy igazán a jobbágyok helyzetén segíteni,
de neki is meg kellett akadnia az adó hely-
zettel s a jobbágyok helyzetén mind rosszak
váltak. Róbert Hárdy még új terhekkel súlyos-
bitotta a helyzetet. A mindenképp növekvő
állami kiadások fedezésére 1332 ben behozta
a jobbágyoktól utáni s márkadót. Hogy jó-
is állandó pénz forogjan az országban, a rossz

pénz kiadásából, bevételéből származó hasznok
elminimálta, s emellett pótlásának az 1342:19. t. c. kel-
belvételre a jobbágyot, s azt "kamara hasznos" né-
vezéssel első földadót, melyet kaporadónak
is neveznek, most kaporadónak, telkenként
kellett fizetni. Tulajdonképpen ez fennmaradt
jobbágyrendezés munkásságát, s az szabad-
akár szabadsága volt a földterület ^{adó} mentesített
nemességel szemben. A mindenképp első-
adótól, a külföldi munkások munkájának
hatására helyenként lakadásos ültet fel fejték,
de ezenkívül még helyjelentőségek
voltak. Nem volt még annyira összekötve
a jobbágyok, a jobb belátás, még inkább a
munkások hátránya a földesurak is minde-
kelték. Nem sokkal volt köztük a jobbágyok
helyre Nagy Lajos alatt, s az szabad-
költözököt az 1351:18 t. c. -ben ő is a földes-
ur engedélyéhez köti. Ugyanebben a törvény-
ben (6 cikk.) még egy új adónemmel a
kibocsátás s azt a munkások jobbágyokot,
melyet a földesurak kellett fizetni való felelőssé-
gét.

neve volt. A kirusod maguknak a földesura Ruak
seu tetszett, most nem ökaplak, ha velet huil
nem hajtottak be a jobbágyon, hanem a király
A kirusod nagy látotik a nemeseknek hadi kár-
pötlés lett volna. — Az 1350-60. es években di-
hängő feketé halál, pestis nagyon megterjedte nagy
a lakosságot, amit a marhavész az állottállyá -
mágyt nagy a földesurak a megmaradt gyér -
lakossággal hűmáncusabbon bántak. A kirusod
telt lakosságot a király is telepítésselkel igye -
kezett pótolni. A poltárságok ismét divatba jöttek.
A szabad költözöködés megkényeztetésével, urbai -
vunokban lefektetett kedvesmágytakkal igye -
keztek a munkásság helyetét pluszhatóbbé
tenni, a kirusodtalt birtokokra munkáske -
zet eserni. A munkásretbeni szolgálataiokat
lassankint pürbeli szolgálataiái változtat -
ták át, amit a jobbágy is szivesen vett. E ud -
tozásnak közigazdasági következményei lettek,
amennyiben a nyerslemezlet, állatgondál -
kodást elhanyagolták, a pürgondálkodás sok -
delt lábra kapni, ami kitönösen a nemest közi

Kereskedelmünk kedvesett. Nagy Lajos után
több mint 2 évtizeden Keresztély tartsó villoga-
rok a jobbágyokra is hatással voltak a bánat-
nem ritka jékesség volt. Frigimond abatt esude-
sedett mag kissé a társadalom. Frigimond a jobbágy-
ságnak jóakarója volt. Elítélte a szolgaságot,
az embereket egyenlőnek tekintette. Az 1397.
augusztusában keltetett oklevélben a sza-
badköltségadás jogot ismét biztosítja, de viszont
augusztus 10 októberi oklevélben a földesur teni-
letén élő, telek nélküli népeket a földesur né-
ke alá rendelte, ki később mag főbenjáró
bírókban is itélkezhetett, s pallosjaga volt. Így az,
hogy az affarvos idők folytán nagyon elszapo-
rodott gausztervők, rablók mag főkeresét akarta
elérni, de illandósulván, a jobbágyokra néve
jékertett később jagselneket. Frigimond, hogy
a szegényebb népeket a szolgától, bessa-
pától mentesítse, behintta a budai miso" mér-
tekegyéget. A jobbágytelkeket felmenték hold-
szám szerint. Ekkor veszi kezdete a jobbágy-
telkek alapozódása. Az 1411: 2 t. c. később magy-

Magyarul beszélt, később pedig fel-, negyed-
nyolcad jobbágytelkek is vannak. Ebben az
időben tűnik fel a jobbágyzágnak egy ma-
sik tagozata: a kőllés vagy napvényszerű.
Ehöz tartozik jelentősége a telek katorvaság intézmé-
nye, amellyel a jobbágyzág is bevonul a havi-
védelemben részvételbe. E kor 2. melléki
mozgalmá: a patarenizmus és a huszita
tanok bár hatásvélkiül nem maradtak a
jobbágyzágra, annak ok, hanem a felforga-
tó socializmus szemérvéjei néveltek. A száz-
paraszt mindig conservatív volt. A törvény-
ben lefektetett jogait, a törvény meg tartását
fogott fejezet mindig. Erdélyben 1437. ben
kivált jobbágyfelkelésnek is ez a cél volt egy-
ben célja, hogy a nemesség kényesítését
2 egy részben biztosított, de a nemesség által
be nem tartott jogait biztosítsák, kényes-
sítésük. E korszakot a földesurak intére-
sét beszélt állottak, a jobbágyzág jó részét
kiváltották, helyükbe pláhosk betelepítésé-
vel megindították azt a haviat, mely

Erővel előléhozására, végredmésben a ruai
szomszéd helyre is került. Főleg az utolsó helyek után
ismét belviszályok nyugtalanították a jobbágyok
amugy sem épen rózsás helyzetét. A nagy Hunyadi
Béla és Kormánykésze alatt még védés voltak va-
lami mértékben a földesurak tulajdonságai ellen. A nép-
szereplő, igazságos Mátyás előbbi törvényekkel
lefedtetett jogában ismét megszöritte a jobbágyok-
got. Bár a hadsereg állandó fenntartása céljá-
ból a jobbágyok számára ismét újabb adót: a sub-
sidiumot vetette ki, a jobbágyok szivesen fi-
zettek, mert Mátyás kölcsönalkodása alatt bé-
kén élvezhette főadtságot munkájának
gyümölcsét. Mátyásnak nagyon sokat kellett
küzdenie a főurak ellen a jobbágyok szabad
költségekért. Lát párosan - i - év - fel-
is kellett függesztene a jogot. az 1459:30, 1463:17,
1474:14 t.c.-ben, de az 1486:39 t.c.-ben végül
végsően biztosítja azt. Emellett még a
Kedvezmény a jobbágyokra nézve az 1486:36 t.c.
melében a király a nemességnek 1357-ben
adott azon jogával, hogy az idegenből hozott

harajövét vámost, nem kell fizetni, a jobbágya-
got is felszámolva. Ha elfogadjuk, mi mindan
vámost jut, hidváros, vérségek stb. Kellene fizetni
akkor a jobbágyoknak, nem esékély jelszó'ra'gn
sz a törvény. Hogy Mátya'nak a szabad köl-
tő'köddel tekin keliben többes' engedelme kellett,
annak az a sajátos oka volt, hogy a birtokos leg
nagyobb részben fönevesek kezei voltak. A
köznevelésig nagy kisbirtokos, kinnél egytöbbes-
nek egy telke volt, jobbágygal nem rendelke-
zett, nem sokat törődött a jobbágyokkal
erre vonatkozólag felvetett kérdésekkel is
Mátya'nt nem tárogatta, sőt a közközlés-
jobbágyok volt, azokat valószínűleg meggyuz-
ták, hogy bizonytalan existenciájukat vala-
hogyan tovább tengessék. Ez elismerés' ulla-
potok adják magyarázatát annak a súlyos
katasztrófának, mely háziukat Mátya's ha-
lála után egy rövid idő' alatt a romlás, a
pusztulás veszedelmé'be sodorta. A trón-
váltás' s'romos napokat hozott a jobbágy-
ságra. A földesurak írták, hogy mag-

szabadultak az erős kézi, igazságos méltóság-
tól, a tehetséges és már előbb innestől lé-
vő esch királyt választották királlyá, hogy
szabadon és korlátlanul gazdálkodhass-
sanak, mint régen. Egyházi után hozatják a
szerecsétker jobbágyok ellen a vérlámitóbb-
nál — vérlámitóbb, embertelen törvényeket, a-
melyek a nyomorult munkóstanács helyét
még az állatsúl is rosszabbá teszik. A gőg,
a vendi elbizakodottság csak mélyebben sü-
lyesítik a közállapotokat, amelyek rom-
lásához mégis csak, járulékosan hozzá-
járulnak. Utolsó elvinte elvált a fő-
nek jobbágyokat szerezni török vérségek.
Az 1492. évben hozott törvények rendszeri a tuc-
det, kibúrodet, tiltja a jobbágyokat a földes-
ur adósságait való letartóztatását, fen-
tartja a szabadköltöz Ködise jogot, sőt a
94. t. c. novum: a Költöz Ködise megdely t
nyert jobbágyot sem szabad 15 napon
belül elvinni vagy erőszakkal elköltöz tet-
ni. Az 1495: 15. évi t. c. a jobbágyok /

hátrányosa tartalmú intézkedéseket a kö-
kött jobbjárok visszatérőjéről, az elköltözés-
ről a jobbágy tulajdonáról. Nagyon röviden,
a jobbágyjogot végső elkeseredésbe hajtó
törvény volt az 1504:18 t.e., amely a vadá-
szattól tiltja el ugyan a parasztságot, de a
törvény rendeltetésének sokkal inkább
ható okai voltak. A törvény azt akarja meggy-
názni, hogy a jobbágyjog a vadászattól el-
hanyagolja a földművelést, az állattenyészté-
st, ezért kell a parasztot attól eltilta-
ni. Nyilvánvaló, hogy a parasztnak is
csak védelmi szempontból vadász, hogy
az állattenyésztésben, terményében kárt esme-
lő vadat elvissza, kethetelmétegye.

Ugyanez megvolt abban az időben is, ami-
kor az ujjorszlán prordákban járó vad-
állomány annyira elpusztította a jobbágy
kényszer kényszerít, hogy egyrészt puszt-
ítani volt kénytelen, másrészt az eleven-
vedett természetük folytatás^{be} következett
nyomokat minőség rugholte, jótólta

táplálkozás hiányát az eléjtett vadddal. A földesurak a jobbágy iránti ellenszenvből, mert a vadászatot az egyedüli kiváltságként tekintették, hozták a törvényt. Ezen körülmények között a jobbágyág mindinkább meggyengedett, anyagi helyzete folyton rosszabbodott, amit az 1507: 3t.c. fokozott arával, hogy a törvényesítések elűzéseinek és röhökeinek járó 700, illetőleg 500 forintot a jobbágyzággal fizettette meg. Hiába volt a finomabb, jobb színű főúrnak teltakörise a jobbágyzággal névvelküli kiadására miatt, nem harknált senmit. A végzetes bajokhoz hozzájárultak még a külföldi munkássámozgatás, melyek beszámolytak hársámban, s csak vaj volt az annagys irko pandorra, hogy még előbb lángva lobbanjon az. E gyűjtő srikra kikapattamán Praksik Tamás esztergomi érsektől ered, ki a pápától nyert bulla alapján az törökök ellen kereszties háborút hirdetett. E mozgalmat meggyor ellenték a király, a főúrnak és a főpapok is, így azok támogatására

nem számíthatott. Hogy híveit Prákócra nagyobb
 részben az elégedetlen, nyomorúság tömegből tobo-
 sotta. Ezek után, mikor fegyverkezni jutottak,
 nem a Keresztényhadba vonultak, hanem
 a főnemesség, a földesurak ellen támadtak.

A felgyülemlést bosszu után iszonyú ke-
 gyetlenségükre ragadta őket Kichönössu
 az ellenállani nem kéző földesurakkal
 szemben. Dörög György vezérlete alatt
 bekalandozták az Alföld jó részét, nyo-
 munkban név-cseréjéért. Hogy a felke-
 lőnek mily szomorú vége lett, köze-
 mert. A felkelés elnyomása után néves
 bosszút lehozott a diadalitias nemesség
 s a szabadjára engedett, fékezve tartott
 bosszu hatásávalatt hozta meg 1574-
 ben Prákos mezején becékben tör-
 vényiük szigorú feltételeit, aulit hété" azo-
 kat a nádorok részét, amelyek a nor-
 mális államiéletet, a nemzet társadal-
 mi nétejeirek megértő együttműkö-
 dést szorgalmazóknak lehetelenné

tette, melynek példakései miatt a munkás-
tömegek lelkesből kihalta haragszót. Tá-
lán nem véletlenül hívta, hogy a barbár ren-
delkezések folytán a jobbágyok a legmélyes-
letangyába süllyedtek, s a kétségbeesés által
nemzeti önállóság elvesztését, az ország
összeomlását félreült közörművel uszította.

Ér. 1574. törvénykönyv s Verhőény tripart-
ituma között nagy különbség van a köztársaság
nép. Verhőény is iszonyú gyűlölettel is a
jobbágyokról. A jobbágyok sárga vonat-
kozás rendeltetése közt a munkások-
tályra leggyűlötebb volt a szabadköl-
tőzködés is, az eltörpítés, melyből kifolyó-
lag a számszerűtlen jobbágy, az önkényes-
nek életével s magyarázatban teljes ki lett
szolgálatra. A parasztság még jobban
béklyósba varrta a törvényt, törvény után
hordtak újabb újabb terhekkel, mint
az 1578: 23; 1579: 19; 1591: 62. t. e. Ért. 1592: 1
t. e. kiméletet ajándékozva a jobbágy-
sárga védelmére, de magyarázatban még
nagyobb adóval sújtja azt. A törvény
születéig 1526-ig 11. t. e. a közföldön viselkedés

rendelkezésének semmi fogalma nem volt, de kétségtelen, hogy a jó szándék meg volt benne segíteni a jobbágyok helyzetén. A 3 részre szakadt ország névszínélő jobbágyok sorsa más és más volt aszerint, hogy ki volt az urak illető-országjében. Még azt lehet mondani, hogy a legjobb sora volt azoknak a jobbágyoknak, akik a török uralom alatt éltek. A török, ha az adót megfizették, nem avatkozott a lakosság ügyébe bele. Nem így a német rendszerek felelőse alatt névvel, hol igen sokszor megkellott, a németnek is, meg a törököknek is fizetnie az adót. Akkoriban bizonyos és a németeknek örök szíve, hogy az idegen királyoknak kellett a nyugvóhelyes állapotban tevéő jobbágyokat igen sokszor megvédeni a földesurak, a németek önkényeskedésével szemben. Erdélyben Ferenc György uralma alatt először sorsuk volt a jobbágyoknak, az ő halála után azonban ismét keveses napok

na virsadtak. Eddigi nyomasu ságu kásk
hokkájáru ták miy a valla'ni dörte tésék is.
Akkor hánykor elidörte k papjai kat, slútt
templonai kat söt sokkor hánykor ták
is. A nauvet sáskad ságu ák völdesné
inditok, felkelésékben tömre sáen lét-
jék a parasztságot. Pruskaj hájdu
sáskorun miid ályusok hól rekortálód-
tók. Főskolyálalái kat neu is felejtette
el Pruskaj s Szabolcsban, Biharban
földet adott nekik. Az 1635: 68 t. c. elis-
mori hájdu vánsok kiváltságait.
Az 1659: 69 t. c. tót hájdu vánsot visera-
vetett jobbágy ságbá. Az 1630: 30 t. c. a ki-
vály nemestés jogát a vánsok sá földes-
nék bérszékénésék kótötte. A törvény ex
viténsi sá váns hánykor sokan visera-
tók. Péns sáskor hájdu vánsok fel. Pénsit
egyentök kele egyis jobbágyok nemesté-
tésék. Egyis megyék rendezésékben
miy a hánykorunot is kótéjés téték
a parasztra a földesnéval sámbere.

1608: 13 t. e. a szabadköltözködés feletti íté-
lést a vármegyére birta. A nemesség
nem jó számmal vezette, hogy a jobbágyok
tűzhelyeket vethagynak, nézetessé a
házaik között és kivitték a királytól,
hogy a végén levő parancsnokság
ne uszassék fel jobbágyok tá-
borát, de ezt bizony mégis sokszor
kijátszották. Főszolgálatok és az
egyéb jobbágyokat kedvességben ré-
szesítették. Így voltak után örökös és
szabadköltözködési joggal bíró jobbágyok.

1625: 40 t. e. az árkani tábor jogot
a vármegyére ruházta. - Sajnos ez időben
a köznevelésnél, közegészségügynél
egyáltalán nem törődtek. A jobbágyok
iskoláztatásától is voltak földesuraink,
amint sűrűben lehetett aramban látni
akasztófákat, kalodákat, nyírva-
kusi helyeket és a darsot. Még a ru-
hákatban is kutyabírték, rigykeztés
többi nemesség jobbágy között. -

Uinderek a megaláadások uszig résztvettek
a jobbágyságot s minikivább elidegenedett
együttől a 2 szem. Rudolf óta a királyok
a 2 szem közt ellentétet kortes fogásnak
használtak fel s látszólag a jobbágyság
pártjára állottak, hogy a földesuraktól
a fogással kivánságaik teljesítését ki-
várják. Ujabb parasztmorgalmak ke-
letkeztek különösen Slavóniában, de ezek
is mind a bérszám felkeltés sorába jutottak
Lőt a parasztmorgalmak elfojtására az
1655: 76 és 1659: 107 t. cikkben tör-
vényeket hoztak. A vallás szabadság ne-
delében a jobbágyság mindig részt vett. A
felkelés vérsíri: Tron Kay, Baskon II.
Rákóczy Ferenc pártolták is őket. Külö-
nösen Rákóczy sokat tett elintézettségük,
de később községeik minikivább ne-
mesebből állott s rendszeresen már
fegyveres közölkörel is olvasunk a jobbág-
ysággal szemben. - Inkább a hadban
lévő jobbágyság otthoni családjaik védel-

ménél gaudoskodott, de az otthon maradt
jobbágyokkal szemben nem törődött. Snow-
on jelenségre, hogy Kükörszék Endélyben a
betelepített oláh jobbágyok adóztatását nem
vették olyan szigorúan, sok volt az u. n.
"rovatlan" falu. A földesurak természetesen
érdekes bejáratok a maguk urbécit
A kapu adó vagy rovás, ekkor már állan-
dó lett, sebbe olvadt bele a XIV. század végén
a, *lucrum camerae* is, de jött helyette más
Kükörszék adó: koronázási ajándék, követ-
ségi költség, országház vásárlás ismétlés, szög-
áta a koronázás pénz stb. Mint fentebb emlí-
teltük, igen sokszor 2 féléis kellett adózni.
Ezre névű az 1548:24 tc. kimondotta,
hogy a töröknek hódolt lakosság feladót
fizessen. Az 1590-1600-as években kivat-
ban volt a ház vagy füstadó. Az 1609:62 és
1635:8 t.c. rúdosta a kapu fogalmát. Az
1647:36 t.c. a Kükörszék kapuadó alá-
vette 1 szögöt unalvadása alatt nemest és nem-
nemest egyaránt rajtolt a pénzre.

Az 1600-as években rendkívül sok fogynak-
 adók, orvágás közmunka, a négyvárosok épít-
 téséhez ingyen kőnyerszemleket szűjtők a
 jobbágydíjat meg, hogy az 1553: 5 t. c. k.
 kellett gátolni nekik a négyvárosok építésénél
 felhasználni kőnyerszem munkálkodóinak.
 Az állam mellett helyes adózási kötele-
 zettséggel terhelte a jobbágydíjat a vármu-
 gyvel szemben is s az ilyen vármegyeyi adók
 annyira felszaporodtak, hogy a jobbágy-
 ság nem tudta teljesíteni a földesurai
 kötelezettségeit. Az egyházi adók is tür-
 hetetlen terhet jelentettek mint a tized, a
 protokollárisoknál a pap tartás, tanító, egyhá-
 zi tartás. De a legsúlyosabb terhet volt a
 földesuri, melyből 3 csoportba lehet sorolni:
 I. földbér vagy pénzfizetés (census) II. személyi
 vagy robot /: servitia /: szajándék /: munera /:
 III. de azokon kívül sok más jövedelem /: proventus,
 a birtokos urakéja /: muletia /: Ez elfajult
 állapotok között elképzelhető, hogy a job-
 bágyakban sem az államnak, sem a ter-

sadalomnak nem sok haszna lehetett. A föld-
művelés igen gyenge labon állott. Bár a XIV. és
XV. században jöttek újabb növényfélések:
gok: kuggeri, dohány, burgonya, a mékés
vord a ruksor vorcsompáni. A kuggeri természet
felkavarolták, mert nem kellett utána tiszte-
adni, ami a bura természeténél sokkal inkább és
ért a munkák nem a legjobb számszámérték.
A borkészítés nagy lendületet vett. Borkész-
ítés hívenk és kivesettek voltak más assa-
ny időben is.

A jobbágyok sorsa szinte Erdélyben elég
hátrahagyó volt, de Fráter György halála után
megváltozott minden. A szakadár, erőteljes
főnemesek még a szegényebb nemeseket is
szabszabójágra, jobbágyigába süllyeszték.
Mindenképpen nagyon elkeserítik a jobbágyokat a
vadászmozgásokban valóban kiakelke-
senedés, amely Erdélyt a végpusztulásra
fegyverezte. Brasskay és a többi kivaló
erdélyi fejedelmek bár tudták, hogy
mily nagy erőt nyújt a jobbágyoknak,

a munkásoktól való törvényeket
még sem hozták. A földművelés nagyon
elcsúszott, kettős vetés fegyőrének művel-
ték a földet. Fényes, dolányt inkább
csak a nagyobb kultúrájn keresztül
termelték. A kistenyésze mezejeinek, pes-
tis, marhausz bár minden megválték
Erdély gazdasági életét is, de az erdélyi
jobbágyok helyre meg sem volt olyan tén-
hatalom, mint a magyarországiaké. -

A török törökben mindig jobb orra volt a
jobbágyoknak, hogy legalább vallási
szélesítésük nem volt kitéve. -

A jobbágyok helyre nem sokat
segített az országban. Tuda bevétele
utáni újok való egyesítésé sem. III.
Károly, bár felvilágosodott, emberiségére gon-
dolkozik, usalkodó volt, az 1712 és 1715-
i törvényekben jóformán meg említi, sem
történi a jobbágyokról. Sőt az 1715:95.
96 t.c. még a jobbágyok kényesét is
jobbágyosba súlyosította, a hajlékúro-

oktat pedig a vármegyék alá rendelt. Valami-
vel többen foglalkoztak velük az 1722/23. orszá-
gyűlés. A C. o. t. c. a jobbágyok aisszo. perle-
jogát tárgyalja, a s. t. e. figyelemre méltó a föl-
desurakról, hogy jobbágyaikat jogtalan
terhekkel ne sanyargassák. Itt említik a
szabad jogállású ftaksások: mezőgazda-
sági munkások, kiket a földesur tett sza-
baddá, s vele szótán bérlési viszonyban vol-
tak, s a bérlésgárta után szabadon eltávo-
háltak, — Az 1728/29. országyűlés köziganda-
sági bizottságot küld ki az urbérországas reu-
dexión, a szabadköltségek felszámolása.

Sajnos teljes a rendszertelenül. — Az 1715.
iki országyűlés beküldte az állandó hadsereg-
tartást, melynek tagjai maguk is viszen a
jobbágyokból összfogdosott emberek, s a
hadsereg költségei miatt a jobbágyok
vállainak nehézségek, mint hadiadók,
amikor járhatnak a vármegyék szükség-
letét fedező hadiadók. Nagyon rövidsége
szemből a jobbágyok aráltal is, hogy

a hadcsing névű népszerűségi termélynél
először ism. vásárolták. A rendes ár is ex ar
költi költségekért „deperditá”-nak neve-
zik, amely évenként több 100.000 pengő-
vel károsította meg a termelő lakosságot.

Marina Törvénnyel alatt valaminél javult a
jobbágyok sorsa. Práncz órunkodása
alatt alkotott törvényekkel jóformán
nyomat sem látjuk a jobbágyok érde-
kében tesdó intézkedéseket, mégis sokat
tett érteük. Ez előbbi törvények az arja, hogy
a nemesség olyan népszerűségi alólto ellen
a kiváltságok a jobbágyok sorsát javító
kérdésével szemben, hogy Marina Törvény
egész egyensúlyt pl. sem hozta a jobbágy-
ok sorsát javító arja, hanem
rendelést uton intézkedést a uton kény
sorsát a földesurak a jobbágyok
sorsát javító arja. Az 1782. év március
sában két rendeletben utasította a ur-
nokok, hogy az adózási néppel szem-
ben a bányák. A hozsátvalás

állapotban huó Slavonia részére külföldön
utbasiumot adott ki, melyben rendelkezés a föl-
desur is jobbdígy egyházköz való viszonyait.
A magyarországi bizonyos nem ment
oly könnyű. A jobbdígyországban egyházi
akción, minden esékört meggyadott, hogy
a nemességét messze állásponthoz
megvalósulásiára rábírja. E körderekről
közgandásági és politikai munkákat íratott
vándyok miatt az 1764. országgyűlésen és
harcias felszólalások is történtek. Mária
Teresia látván, a nemességét hajhatatlan
vidék fellegvását a jobbdígyországi nemesség
negligálta továbbá néki kedélyesen a nemesse-
gét még inkább. Alkotmányellenes rende-
leteket adott ki. Nem is hívott többé ország-
gyűlést össze. Hányodalmai természetű nem
firt össze, hogy az ő korában, gyakorlati
eszméit a rendiségben elváltak és el-
fajult nemesség, nem teszi magáévá
Az élet felvetődött kérdéseinek megoldá-
sában gyakorlati esze, józan politikai

belátása neki adott igazat. A felvilágosodás
sorsái, a társadalom mozgalmak, melyek nyu-
gatról beszivárogtak hazánkba, az eljédebbek,
nyugvansággal, igazságtalannal lenézett, jó for-
mian embelesnek sem tekintett körmögben fel-
keltek, az életpölcéit, tudatára ismét
helyre tarthatatlauságának. Amikor tartott
Károlyi Törvény, be is kívérelt. Törvény károsok
törték ki, hogy ezek nem fájultak el kezét-
ben mi's fájla'ssá, nem vigyáztak oly erőnyű
atrocitással, mint a Dósa féle felkelés, az
csak Károlyi Törvény böles tapasztatának kiskön-
hét. Ok 1764/5. országgyalés diestelen szereplé-
se is méltatlósá után a királyiú megbita
gr. Fesztetich Pált, hogy kísétsen egy nőben, az
bájososi termet a jobbdgyúdelem, saempont-
jából. 1765-ben kezdék meg az ide vonat-
Koro udatok gyijtsét, azösszeinást, melynek
anyagát min, nem Fesztetich — a királyiú nem
bizott benne, hogy magyar jár pártatlanul
fog eljárni ebben —, hanem Prób
Raab udvari tanácsos dolgot fel is kísétt

urbáriumot 1767 benéljárás csak Magyarországra / Slavonaiá' már megvolt / Horvátországra urbáriumot 1780 ban készült el. Erdély urbáriumát már nem tudta elkészíttetni Maria Terézia. Az urbáriumok főprincipiumai: a jobbágytelek nagyságának / minimum és maximum / megállapítása. A jobbágy kategóriákban választás nem történt, a felsorolás ugyanaz: 1. teljes gazdák / sessionatí; 2. nem sessionatí. Több fontos intézkedés volt a jobbágytelek perembeli, robot és terménybeli terheinek szabályozása. Az urbárium biztosította a szabad költözésközt, intézkedett az új svékekről, a jobbágy községek közigazgatásáról. Bizót a földesur jelenlétében a község lakosaiga választott, akik azonban - sajnos - a földesur alárendelték. A Thávia Terézia fele urbárium talajdolozásai nem nyújt nem produktív, inkább megerősített sok nem terményes alappal nem lévő terhet, tartózkodást, szigorú jogszabályokat állított fel s így megerősítette a munkás tömeget. E megalom serkentőleg hatott a jobbágyok munkaközeire is, sokkal

lőbbet is derrelt, egy megrögzőleg, mint mi-
nőrizőleg, mint andótt, amiből a földesur-
nok is csak haszna volt. Maria Terézianak
vizetes tudása volt az az intezkedés, hogy
az urbarium viznyajtasát a vármeg-
gyékre birtok, akiknek közegei mint tudják
a földesurak sorából keletkeztek. Ennek
még is adta kötelességül tiszteletre
mélto' műveinek a közigazgatás, mely az
ebben lefektetett birtokosok s fogak a
jobbágyoknál név szerinti váltak, a
rendelkezéseket nem hajtották végre. Pe-
dig ha Maria Terézia az urbarium vizny-
ajtasát nem a vármegyére, hanem az ö
függetlenül egyen más övezetben, az
név birtok, a jobbágyoknál kötelességül
boldog, nyugodtan, békés élet volt volna.

Egy aronban csak erkölcsi haszna volt, a-
mennyiben nem nyírat elmentett a jobbágy
ságon arra név, hogy anyagi is jogi
helyzetük megjavítására mindny töb-
b töb körüli fog közegei közegei név

mersze az idő, huzkon megszakadul tör-
 nemtelen terheitől. Mária Terézia a
 jobbágyok számára helyettük megjavításá-
 ra iránynló törekvései ~~is~~ a legmeddőbbek
 Erdélyben maradtak. A hatóságok esze-
 lassúságra indítékossá megakadályozta, hogy
 az urbarium Mária Terézia éltében elkészül-
 essen. Mária Terézia hagyományon is gyskeve-
 te dacára a jobbágyok néhéz helyettük mily-
 keveset tudott megismerni azt csak akkor
 lehet megítélni, ha összehasonlítjuk azo-
 kat, fiamak: Lőrsef családának az irányn
 intézkedéseivel. "Lőrsef elö" sorban a valla-
 si intézkedések közt német 1781-ben ki-
 adta az "editum tolerantiáét". Utána a job-
 bágyok számára, néhéz helyettük javi-
 tására fordította figyelmét. 1783-ban elru-
 delte a robot pénzben való megváltásáét.
 Olikon látni, hogy az iránynrendszerünk
 végrehajtásától huzódottak, egy tollvo-
 nással kilövéte még a robotból is a
 jobbágyokot, eltörölte a jobbágyokot is.

szerint csak földművelést ismeretek hívata-
lokban is. A jobbágyok iránt, annak
felszabadítását terüde intézései a
Flora és Illoska fők olák lakada's miatt
egy kevés időre megakadtak ugyan, de
annak lecsúszása után annál gyorsabban
mészték tiszteikben ezirányú reformjait.
Bizonyos, ha ez intézései mit nem
koronázott, törvényes király hatja végre,
az országgyűlésnek - pár pingtelu kellet-
ben - is magukévá tették volna s az
a boi, melyet a jobbágyok végzetan
szakszolgálatban töltött, más érdemi-
nyekkel találta volna fel az 1848. éki ese-
rűnyeket. A jobbágyok iránt, annak
intézései nek legfőbb hibája az volt,
hogy a régi jobbágy viszonyt csak forma-
ilag érintette meg, lényegében nem. A
jobbágy, a paraszt telkének nem lett
közvetlen, szabad ura, nem nyert az
kiválóságos tulajdonjogot. A paraszt
szertul nem jobbágy, hanem csak ben

löje volt a földesurak. Halála után minden
nehézség nélkül vissza lehetett állítani a
régii állapotokat, a parasit, nem bérlő, ha-
nem ismét jobbágy lett. Germanizálás
törekvése azonban elidegenítette az egyébként
kint sőt rajongó munkásoktól, s ebben
nemcsak a nem munkásságra találtak,
sőt a, csak magyarul beszélő alsóbb nép-
osztályban még nagyobb nyugtalanságot
keltett ki a germanizálás, mint a latinul
és németül beszélő, anyanyelvével keveset
törődő nemességben s emiatt zavargá-
sok is történtek nagy, hogy 1790.
január 28-án visszavonta rendelkezést kivétel
szocietum toleranciáért, az új helyi körökre és
a jobbágyok szabad költözködésére vonat-
kozókat. Halála után visszavont minden
abbat az állapotba, melyben Németia Pé-
rosia idejében volt. II. Kipóttal a jobbágy-
ság, ha oly korán el nem hal, sokat nyugt
volna a jobbágyok. Az 1764 óta nem tar-
tott országgyűlést 1790 ben összehívta, a

melyen a jobbágyok mint a mélyet nem d-
 törölte, hanem visszaállította, a Mária
 Terézia féle urbanizmusok követték meg
 ennek, mint annak a beszüntetését, hogy
 az országgyűlési kétségeit szentül nem a
 jobbágyok, hanem a rendek viselik, a
 jobbágyok szabadkőműveskedési jogai
 biztossá tettek a bizalmas főkis jobbágyok
 is viselkedésük hivatalát. A 35 t.e. ben gyö-
 zött a király kiránságra a 65 t.e. a
 király további tanulmányozására ur-
 bani bizottságot küldött ki. Minden
 ellenkezis dacára az 1791: 26, 28 és 38 t.e.
 már több fontos kedvezményt hozott, de
 még a teljes felszabadítás nem
 volt. Sajnos, mire 1793-ban a bizott-
 ság elkészült munkájával, hipót meg-
 halt. Utóda I. Ferenc conservatív,
 minden habaddá inkább plussigé volt a
 szentkirály 1815-ig a Napoleon elleni
 háborúkkal volt elfoglalva. A jobbágy-
 ság érdekében jóformán semmit sem
 tett, egyedül annyit, hogy az 1790/91:

t. c. st több országgyűlésen felújított. 43 éves
uralkodása alatt a jobbközösorsó semmit
sem változott. Országgyűlést sem tartott
jogosmán 1825-ig. Ellensége volt minden
mexgalornak, elleni ébredésnek, akell
a szellemi előhaladás depresszió hajnalán a
felvilágosodás most még csak pislákoló
fáklyosját itt-ott még megjelenített gyuj-
tani, reakciós hajlam, conservatív lelke
mokra ingalmatlanul lecsapott. Martinovics
is társai a szabadság és nyitva-
mításért virpádorok voltak mástykhalált.
Martinovics is társai pedig a jobbközösorsó
idejében nem agtáltak, ik inkább ja-
kobinus tanokat terjesztették. De az is
szor más eszébe volt arod, hogy a jobbközösorsó
ak ő szerdnek megváltoztatása idejében
megindult mongalvaksól tudomást szeressee.
Főnök is közmondek közté mindenképp
főben voltak, akik kikelték a jobbközösorsó
valaó helyre miatt. E jelenségek mar-
ak országgyűlésben is felbukkantak.

Egy felsőházi Nagy Pál volt euredt a
 jobbság sulyos tohinnelt megakör-
 tetése érdekében. Kérsz elvénre talált
 jellepítés s az egyébiránt híres szónoknak
 még legmeghittebb barátai is elfordul-
 tak tőle a jobbság kördésben kifejtett állás-
 pontja miatt ugyannyira, hogy a kö-
 vetkező országgyűlésen való részvételköl-
 ki is bukattak. Ő azonban nem riadt
 vissza semmitől, az 1825-iki országgyű-
 lésen újhol ott volt s még keményebben
 ostorozta a rendeket maradiságukért,
 ismét elvakultságukért. Evidőben akad-
 tak felkes harafiak, akik a kördétben, az
 iradalomban is bátran sikkra szálltak a
 jobbság kördés helyes irányban való meg-
 oldására. Az újkor felvilágosodott szelle-
 mében tárgyaltá s azt lehet mondani egyet-
 len volt, aki a jobbság helyzetét s a ve-
 vonatkozás megoldatlan kördésüket gan-
 dasági, politikai és erkölcsi szempont-
 ból a legteljesebb mértékben megvitette.

A fidesz Branniczy György volt. Táparattal,
sója Európát bejárta, tanulmányutjain mindent
és minden megfigyelő kiadó előgondásuk volt,
ki a Külföldi előgondásági kőzet mindig
magyar vonatkozásban tette megfigyelés
tárgyává. Az állás igazságát etikai
alapon fogta fel s azt mondta, hogy azért
van állás komolyan, hogy az emberek
mind jöhetnek, boldogok és törekednek k-
gyanak. Híjton-nyomor kimutatta, hogy
Magyarország alkotmányos az ő korában
a hajdibb s hogy Magyarország - dacára
örösi természetű kímélet - szegény, annak
oka egyrészt a tudásigben keserű. — Mi-
kor azt kutatták közéleti híres férfiak, hogy
miért az oka Magyarország elmaradott-
ságának s miért gyarmata ország
Ausztriának, keményen vágta oda: a
tudásig, az általános munkakereset, a
jobbágy keleti, elnyomott állagot, mi-
lyek ha megismernek „ma nemzeté
válnak, holnap már nem hűnök
gyarmat!”

Sokan meg is köztük az érmeire, az
 akkori viszonyokat oly éles bíráló meglátással
 még azok közt is, kik egyébként szintén
 a felvilágosodás akkor még elég sötét útját
 taposták. Különösen iradalommal foglalko-
 zókat bántotta, hogy oly rökös színnel
 veszték a jobbágyagymunkálat helyzetét.
 Az iradalom eleinte nem is volt szószólója
 a jobbágyagnak, pedig ha volna pró-
 bált, sűrűn kizárkózni, melyek keze-
 tével fordultak feléje. Frankos (belső)
 Andras Matijja, melyben a paraszt fur-
 gang megpróbálja a földesurat, a nép
 fogakony helyébe sokkal mélyebben ha-
 tott be, mint bármely más írói munká.
 A jobbágyag az itt volt felbukkanó szó-
 szóló. Farnagató's óhól mindig többet és
 többet mond. Most már nem elégedett a
 Maria Terézia által elkészített urba-
 siumokban készített birtokteljesítéssel,
 szabad és önálló akart lenni, azt a
 karta, hogy az a föld, melyet ő

munkát, az övé legyen teljes en. Ne csak
kötelességi legyenek az állam kezében,
hanem a haza más polgáraitól egyenlő
jogokat nyújtsanak. Mind erőlyesebben töre-
kedett arra, hogy a nemesség, a földes-
uraik változtassák meg abbéli felfo-
gásukat, hogy a jobbágy esett dolgosok,
mest az arra született. „A poraszté a
dolog, én magyar nemességem” mint
Költőnk mondja Pata' Pál sírjánál-
versében. — A nagy igazságtalanságot rajta-
viszony a földesurak és jobbágy között minden-
képp kezd megadni egy példalásból.
A napóleoni háború, melynek terheit
ismét csak a jobbágyok viselték, a felvi-
lágosodás hatalmas felgyvenése: az ország, az
ország, a tisztultak számára hatása
alatt mindinkább arra érte a mezo-
gazdasági munkásoktól, hogy föl-
desurai évszázadok óta nemcsak me-
növidítették nem csak anyagilag, ha-
nem erkölcsi tekintetben is.

s követelte, hogy minden jogai is hirtelen
készen tartassanak az állam más polgá-
raival. Ezek hatása alatt a földesurak
is kezdtek lasson tudatára ébredni annak,
hogy a parasattal úgy bánni, mint
eddig tették, nem lehet. Erdélyben br.
Munkácsi Miklós, Magyarországon gr.
Füchöngi István, felsőbüki Nagy Pál mind
viselőik erősebb tempóban döngözték a
szandiság rothadt kapuját s csak egy
lélek mellett, hogy megmenekülnek a sze-
rensétkor jobbágyok ágróly hosszúvára-
zadókra viselt szenvedési szállata sor-
ból innét emberkez^{nyelvé} helyetbe jusson.
Az 1825-27. országgyűléseken az előbbieken
kívül Salágy László is Keményre vonat-
gatta a parancsot a jobbágyok meg-
szüntetésére érdekében. De az államot érő
szenvedésnek ekkor még nem értek el, a
f. t. e. ben azonban felvettek az adózó
népesség szenvedésének megszüntetését,
amelyet 1828-ban végre is hajtottak,

ami sok tekintetben hozzájárult az akkor
viszonyok helyes megismeréséhez. Az 1832-36.
országgyűlésen már nagyobb számban
jelentek meg a jobbágság helyzetét ja-
vitani akaró követek. Deák Ferenc is
a jobbágság érdekében emelte fel böbes
szavát országgyűlésen. Az országgyűlés
megnyitása után az ellenséki követek
kiszószakolták, hogy a jobbágy kördői
elönnek tárgyalattak. Az ellenük főleg
az örök váltságbehozatalának, az uszák el-
törlésének és a jobbágy személyi ¹⁰⁹¹kérdéseinek
röpi minden tárgyával igyekezett duőre
juttatni a jobbágság eltörleszt. Nagy számban
kiszószakolták, most meg a király gördített
akadályokat, az elibe emelték a vizelt fel-
küldők szakasokat a tárgyalásra vissza-
küldte. Mivel huna-vana ellenük is voltak
szedőrajok és el az utasítandókat
az országgyűlésen az ellenük. A 44. cikk el-
vált az országgyűlési költségek terheit. Ezen
az országgyűlésen fűnt fel a legelső ország

győzelem tudósításával Joseph Lajos. Az önké-
nti vállalatot most nagyon nem sikerült törvény-
be állítani, de utána a társadalom minden re-
tze, a tudományosság is érte, hogy meg-
hallja az ungvári parancsot, a jogilag újat
fel kell szabni, ha a nemzet ügyét
meg akarják teremteni. Az 1839/40. or-
szággyűlésen azután kezdték vitálni az önké-
ntes önkéntes vállalat törvénybe iktatását.
Az időnként aramban mándóbbak köve-
telt, nem lehetett megállani az önkéntes
önkváltságnál, mely csak fél megoldást
jelentett. Az időnként haladása halasztás-
tollammi tette, hogy a középkezi állam-
rend minden, ami csak van összeköt-
ve, önkéntes elhanyagol. A legutóbbi hozott
jogilag törvényekkel ami hármas, hármas
volt, hogy a megvaltozott korszerűs-
désére a parancsokat meg, sokkal
többet kellett dolgozni, a francia elvi-
tis is szükség tartott. Minden felvilágos-
dás és korszerű haladása számára is hármas

rítixedek teltek valua meg d, ha a nuviden-
 ható nemzetünk, Massachusetts hajossaka
 eliggé nemzetikelteti, karafini eseményben
 okas elővártásban, esélyben, sokféle káttar-
 sag, seregek köztigében, a nemzetünk
 köztök sly higgadt kitartásban gárdag
 seregyeszt meg nem ajándékozva. Tu
 kájdunk képen az ő nyelvük fűződék a job-
 bgyógy felokabadtára, melynek jelentő-
 ségét nem eszünk, böles politikai belátása,
 az igazságját mindhalálig küzdök lelke s
 járó látás, sly seregek felismerete
 s magyarázat, melynek állott. Szerep
 a nyelv, annak meggyait, jogok kivándorjait,
 seregyeszt s seregek meggyait állott ki
 a forradna érdekében. Azt paroltta,
 hogy a nemzet újja seregek a jobbjog-
 sag felokabadtára nélkül nem történ-
 hetik meg. Az újja seregek elaggar-
 orságot mindan embernek egyenlő-
 nek kell lenni, a pardszig falainak
 a kell dölve, a törököt kivétel nél-

Közösön, mindenyajánlatokat viselminél Kell.

Legyűzőség eből kiáradó büvös udvarosa meg-
hódítja az emberek lelkeit, hova tovább ö-lesk
a magyarság meztűgyűzős szűzölgye, lelke
vesz, ellenállhatatlan szónokla az ország-
gyűlésen a királyi akaratral szemben.

Az 1844. országgyűlés bár de a Kélyby
jelentőségi visszanyitva szűzölgye, de a lel-
te az eseményeket, hogy az országgyűlés
teljesen megíróva hulljauat a meztű
ölebe. - Az 1847. novemberében össze-
hívott országgyűlésről még senki sem gondol-
ta, hogy utolsó országgyűlési
less, mely magasztos, a magyar nemzet
igazán marati hívottat kidomborító
törvényeket fogvatl kikérvilmi laudis
koráskiből. - Sok hura-oma, az uralko-
dó ház akadémiskodása, amely esették
a nagyvívományok törvényi vála'sát,
de az időnk meztű, már megállitani
nem lehetett. Később felkötő hatad-
banul haladt előre, március 14 in

an arsolábla, t'én arfelo'lábla is megkoroná-
ta a 3 síkkeltyköl álló 1848. éki törvény t's
szól honlolt a választófal nemzet nem
nemis között, az ő síkes magyar nép jogban
is jrdelkben egyenlt. A törvény t's csak nem
minden síkbe ériste a munkás tömeget.

A jobbágykérdésre s vele kapcsolatos kérdé-
désekre vonatkozó javaslat síkkel a
Következők: VII sík a különbségnélküli;
egyenlő is arányos köztelét veselső,
VIII sík az urbensek megújintetéséről
a IX sík helyelő is fajzasi jogokról
a XI sík az uriságok megújintetéséről
a XII sík a jobbágytelkesítések akedőzigi föld-
művelésnek tulajdonjogi átadására s a megvál-
fási ár statusadóssággal átvaltoztatásáról,
a XIII sík a papok fizet megújintetéséről,
a XV sík az örségtöröléséről szól.

Ezenel kívül a munkárgárda s a munkás
szólály legkoronálat II községek s a
legjobb munkásokkal álmóltalóval is éb-
redve indult nek a III szabad polgár koronálat.

III. A magyar munkás, mint
szabad polgár.

Én 1848. é. t. e. jól álló arany törvényrende-
lésit a bécsi kamarillák sármánykodása
egylőre nem engedte érvényesülni a
gyakorlatban. A bécsi udvar megindí-
totta a lámadást az 1848. é. ki törvények följel
Közjogi vonatkozású részében, a
munkásoknak új saját szabadság-
szólásukat minősítette s egyúttal visszett
a volt nemzeti a csatákban annak vé-
delmében, a közös erőket is meginté-
kezésként ahhoz, hogy megértsék a
megszécsédek a közjogi feudális
gazdasági munkásságot hűdéssel
szívvel lélekkel egygységesen a
magyar nemzetet. A szabadság be-
sége miatt az utóbbi törvény gyakorlati
megvalósítása elmaradt. Az absz-
olutizmus alatt azeket a szándékat

u. n. másodszor is a parancsokkal 1. 1853 és 1854
évi urbéri palacsok / rendelték. E palacsok
tulajdonképpen az 1848. évi köztársasági idevo-
nalkoró cikkelyi útdolgozott alakban. Ezek
szerint is a jobbágytelkek az országot hasz-
náló „jobbágy” (a palacsok még mindig en-
nek névvel) tulajdonosok, korlátozott tu-
lajdonába kerülnek át. A földes urak
a fölük elvett földterület jogokért 5% föld-
terhemenkénti évi köztársasági kaptak. Az
urbéri palacsok azonban hirtelen meg-
tört, több fontos körülményt nem oldott meg,
amelyeket azután az alkotmányosság
helyreállítására után hozott, alább fel-
sorolt köztársasági szabályozások. A
nem urbéri adókat után fizetendő adó-
díjazás az 1868. XIX. t. c. szünteti meg.
Az 1871. XIII. és XIV. t. c. az istván és marad-
ványföldek, kovácsok és erdei hasznosít-
telék megváltoztat, valamint a kis és
középső hasznosítók legnagyob-
b részét meg szünteti meg majd ki.

Év 1873: XXII. t. a telepítvényesek birtok-
viszonyait rendezni. Év 1896 évi XXV. t. pedig
a kellerbirtokokat érinteti még.

A magyar mezőgazdasági munkásság-
nővelésért szolgáló specialisan jó ideig nem
hozottak törvények. A fejlődés egy nor-
malis és bekötött, hogy nem volt szükséges
különleges intézkedések. A mindeni-
képp fejlődő gazdasági élet azonban
lassanként agrárpolitikai mozgál-
makat vetett fel, amely mozgál-
maknak különböző okai voltak. Az ilyen
agrársocialis mozgalmaknak különféle
okai a követelések: a földkedvezőtlen
megszelése, az uszra szelgálmányok,
a rossz munkaviszonyok, a socialis el-
szegényesítés.

Előző fejtegetésben láttuk, hogy a
jobbágy érzékenyebben harcolt vérsétt,
életét kockáztatva azért, hogy arál-
tala minél többet saját tulajdonul

megszerezhesse. Ez a földelenség vount ve-
gig a magyar közigás munkások orszá-
galy egész során, fejlődésén. A socialis-
ta párt vezetői nagyon jól ismerik a
munkások osztályának, s soka ki nem elé-
githető udgyát sigyekermek kiharvánálui,
nemcsak munkásokkal beszélgetni őket. A
munkások és azok munkaviszonyok többnyire nem
akkor az olyan munkások fajúvágásoknak, vagy
legálább is kiróbbanásokra gyűlölt nem,
hanem a socialis igazgatásokkal párosulva
munkások. Nálunk az ilyen agrarisocialista
mozgalomnak az 1903 éves évben eljén kezdőd-
tek a socialista párt agitációjára, aron-
ban veszedelmes méretet sokasem öltöttek.
A legnagyobb mérték volt az 1903. évi arató-
sztrájk, amit erősen korlátalomszal
kellelt bevonni.

A munkágyar dasági munkásságva uonalkozó
környezet a következők:
az 1898: II t. e. a munkágyar dasági munkások
és munkások közötti jogviszony szabályo-
zásáról.

az 1899: XII. t. e. a gazdasági munkássággal-
korszerűsítés és segédmunkásokról, az
1900: XXIX. t. e. a dohánytermelés és dohány-
kereskedés köztijogviszony szabályozásáról.
Az 1907: XIV. t. e. a guarda és a gazdasági
eszközök köztijogviszonyt szabályozza, az
1907: XXVI. t. e. a gazdasági munkások-
szaképítéséről szól. Az országos gas-
dasági munkáspárt az 1900: XV. t. e.
szervezi. Az 1898: XXIII. t. e. meggyezdi
az O. H. H. Keleiben földmunkások szö-
vetkezésének alakítását, amelyeket az
1923: XI. t. e. érdekében a földművelésügyi
miniszter állami támogatásban részesíteti.
Az 1920: XIV. t. e. hátrahelyet juttat a me-
zőgazdasági munkásoknak. Az 1920: XXVII.
t. e. földhöz juttatja őket. Az 1904: XXV.
t. e. a gazdasági eszközök gyűgykezeléséről
intézkedik.

Érdemes olyan törvényeket várnunk, a
melyek a mai foglalkozású állam-
polgárait is érdekelve egyetemben

sóhajt a menőgardasági munkásság-
ról is, aminek felszólása azonban
értékesebben tárgyát már nem ké-
pezheti.